

Magdalena Olpińska-Szkiełko

Uniwersytet Warszawski

 **WYCHOWANIE
DWUJĘZYCZNE CZY NAUKA
JĘZYKA OBCEGO W
PRZEDSZKOLU?**

*** WYCHOWANIE
DWUJĘZYCZNE!**

*dzieci nie potrafią skupić się dłuższy czas na jednym działaniu (brak koncentracji);

***NAUKA JĘZYKA
OBCEGO W
PRZEDSZKOLU?**

- *dzieci nie potrafią skupić się dłuższy czas na jednym działaniu (brak koncentracji);
- *dzieci nie potrafią wysiedzieć zbyt długo na miejscu (potrzeba ruchu);

***NAUKA JĘZYKA
OBCEGO W
PRZEDSZKOLU?**

- *dzieci nie potrafią skupić się dłużej czas na jednym działaniu (brak koncentracji);
- *dzieci nie potrafią wysiedzieć zbyt długo na miejscu (potrzeba ruchu);
- *dzieci bardzo łatwo zapominają, czego się nauczyły;

***NAUKA JĘZYKA
OBCEGO W
PRZEDSZKOLU?**

*dzieci nie dysponują instrumentami poznawczymi ułatwiającymi uczenie się (zdolność logicznego myślenia, analitycznego i syntetycznego myślenia itd.);

***NAUKA JĘZYKA
OBCEGO W
PRZEDSZKOLU?**

- * dzieci nie dysponują instrumentami poznawczymi ułatwiającymi uczenie się (zdolność logicznego myślenia, analitycznego i syntetycznego myślenia itd.);
- * dzieci nie potrafią czytać i pisać, nie mogą korzystać z podręczników, ćwiczeń itd.

*** NAUKA JĘZYKA
OBCEGO W
PRZEDSZKOLU?**

- * maksymalne ograniczenie materiału językowego (pensum leksykalno-gramatyczne),
- * maksymalne zwiększenie liczby powtórzeń i
- * uczynienie ich jak najbardziej atrakcyjnymi (zastosowanie gier i zabaw dydaktycznych)

= BRAK ZADOWALAJĄCYCH EFEKTÓW!

* **NAUKA JĘZYKA
OBCEGO W
PRZEDSZKOLU?**

* okres szczególnej wrażliwości
językowej = fenomenalne
zdolności uczenia się języka!

Język ojczysty	Język drugi
1. Fonetyka i fonologia: dzieci w wieku 1,10 lat są w stanie rozpoznać prawie wszystkie opozycje fonologiczne w ich języku, mimo iż jeszcze długo nie będą w stanie prawidłowo wymówić wszystkich tych dźwięków i kombinacji dźwiękowych: „Pani nam mówiła, że nie mówi się capka, tylko capka” (Agnieszka, 5 lat);	→

Język ojczysty	Język drugi
1. Fonetyka i fonologia: między 1,6 - 2 a 4 - 4,6 - najintensywniejszy rozwój fonetyczny; 5-7 lat - ostateczne ukształtowanie się systemu fonetycznego: Krzesimir, 5,5 lat: (Odpowiedź na pytanie: Jak się nazywasz?): „<i>Ksesimir</i>“, (Odpowiedź na pytanie: Ile masz lat?) : „<i>tsy</i> <i>albo ctery</i>“;	→

Język ojczysty	Język drugi
1. Fonetyka i fonologia: między 1,6 - 2 a 4 - 4,6 - najintensywniejszy rozwój fonetyczny; 5-7 lat - ostateczne ukształtowanie się systemu fonetycznego: Krzesimir, 5,5 lat: (Odpowiedź na pytanie: Jak się nazywasz?): „Ksesimir“, (Odpowiedź na pytanie: Ile masz lat?) : „tsy albo ctery“;	→ bardzo wielka wrażliwość na dźwięki mowy i fenomenalne zdolności naśladowcze - możliwość nabycia „idealnej” wymowy (ale też „błędy wymowy” wynikające z tych samych przyczyn, co „błędy wymowy” w języku ojczystym).

Język ojczysty	Język drugi
2. Morfologia: Początek 3. roku życia - pierwsze końcówki fleksyjne; w językach posiadających rozbudowany system reguł morfologicznych - dość wcześnie, jednak błędy są częstsze i utrzymują się dłużej; np. w j. niem. 2-latki w 90% kontekstów - formy liczby mnogiej, <u>w większości formy nieprawidłowe</u>; 3 i 4-latki - poziom błędów 50% ; prawidłowe końcówki - 5-latki;	

Język ojczysty

Język drugi

2. Morfologia:

4 - 5 rok życia, oraz 6 - 7 rok
- znaczny postęp w
akwizycji reguł
morfologicznych. 6-8 lat -
dziecko opanowuje cały
system relacji
morfologicznych swojego
języka pierwszego;

Język ojczysty	Język drugi
2. Morfologia: dzieci stosują <u>reguły</u> <u>morfologiczne</u> = stawiają <u>hipotezy o funkcjonowaniu</u> <u>gramatyki swojego języka i</u> <u>weryfikują je</u>, tworząc formy „egzotyczne”: <i>muchomory rosną bardziej</i> <i>w <u>głęb</u>ie lasu; <u>pie</u>nie drzew</i> <i>(Bruno, 4,5 lat); <u>dwu</u>miema</i> <i>nogami; strzelam do</i> <i>zwierzątów (Bruno, 5,6 lat)</i> <i>itd.</i>	

Język ojczysty	Język drugi
2. Morfologia: dzieci stosują <u>reguły</u> <u>morfologiczne</u> = stawiają <u>hipotezy o funkcjonowaniu</u> <u>gramatyki swojego języka i</u> <u>weryfikują je</u>, tworząc formy „egzotyczne”: <i>muchomory rosną bardziej</i> <i>w głąbie lasu; pienie drzew</i> <i>(Bruno, 4,5 lat); dwumiema</i> <i>nogami; strzelam do</i> <i>zwierzątów (Bruno, 5,6 lat)</i> <i>itd.</i>	→ Dziecko jest w stanie samodzielnie zrekonstruować reguły morfologiczne 2 języka, nabyć tzw. „wyczucie językowe” („to brzmi dobrze, a to brzmi niedobrze”). Warunek: dane językowe są wystarczające: bogate, autentyczne (pełnią funkcję środka komunikacji, a nie prezentacji wybranych słów i struktur) i skontekstualizowane, czyli zanurzone w kontekście komunikacyjnym i sytuacyjnym.

Język ojczysty

Język drugi

3. Składnia:
faza wypowiedzi
jednowyrazowych
(„jednowyrazowych
aktów mowy”) - ok. 12
msc. - ok. 16-20 msc.;

Język ojczysty	Język drugi
3. Składnia: <u>strategia nominalna</u>: od wypowiedzi jednowyrazowych do kompleksowych struktur zdaniowych: <i>Bruno, 3 lata: ...musisz.... Rysiu.... mama ci powiedzieć...Rysio, 4,8: Mama chce mi coś powiedzieć? Mam do niej pójść? Bruno : Taak!;</i> <u>strategia pronominalna</u>: zdania, które dzieci przejmują w całości z wypowiedzi dorosłych, są dzielone na części składowe: <i>jaki to kolor jest...<u>aparat</u> Jasia.... <u>aparat ma Jaś</u> (Jaś, 2,4 lata);</i>	

Język ojczysty	Język drugi
3. Składnia: ok. 3-4 lata - dzieci są zdolne do konstruowania zdań zgodnie z zasadniczymi regułami języka dorosłych, choć opuszczają często elementy formalne, np. czasowniki posiłkowe, końcówki fleksyjne; 7-9 rok - pełna kontrola nad wszystkimi konstrukcjami językowymi, np. strona bierna, zdania względne, tryb przypuszczający itp.	

Język ojczysty	Język drugi
3. Składnia: ok. 3-4 lata - dzieci są zdolne do konstruowania zdań zgodnie z zasadniczymi regułami języka dorosłych, choć opuszczają często elementy formalne, np. czasowniki posiłkowe, końcówki fleksyjne; 7-9 rok - pełna kontrola nad wszystkimi konstrukcjami językowymi, np. strona bierna, zdania względne, tryb przypuszczający itp.	→ Możliwość połączenia rozwoju językowego z rozwojem poznawczym, co jest <u>najbardziej stymulujące w rozwoju języka</u>. Im więcej dziecko rozumie = im więcej pojmuje relacji z otaczającego go świata, tym więcej potrafi wyrazić za pomocą języka. Pokazywanie i tłumaczenie mu relacji zachodzących w otaczającym świecie - np. <u>zależności czasowych, przestrzennych, przyczynowo-skutkowych</u> itd. nie tylko stymuluje rozwój poznawczy (rozwój myślenia), ale także jest bardzo korzystne z punktu rozwoju języka.

Język ojczysty

Język drugi

4. Semantyka (rozwój pojęć):

Pierwsze słowa pojawiają się u większości dzieci w wieku 10 - 12 miesięcy.

W wieku 13 - 19 miesięcy dzieci posługują się około 10 słowami, około 20. miesiąca życia - średnio 50.

Język ojczysty	Język drugi
4. Semantyka (rozwój pojęć): tzw. „<u>eksplozja słownictwa</u>” (<i>vocabulary explosion</i>) - dziecko zaczyna przyswajać do 9 słów dziennie; w wieku 2 - 2 ½ lat - około 500 wyrazów; 6 lat - do około 14 tys. (dorośli: od około 20 tys. do 50 tys.)	

Język ojczysty	Język drugi
4. Semantyka (rozwój pojęć): <u>1,6 - 7/8 lat - okres operacji konkretnych</u> (Piaget, tu: 1969, 1972) a) 1,6 - 4 lat - faza myślenia przedpojęciowego b) 4 - 7/8 lat - faza myślenia obrazowego	

Język ojczysty	Język drugi
4. Semantyka (rozwój pojęć): Dzieci aktywnie poszukują znaczeń słów: <i>Rysio, 4,7 lat: „Tamten lizak był bardziej fotelowy” - M: ??? - R: „Miał w smaku więcej fotela niż maliny, a ten ma więcej maliny”; „Masz bóle krwi i chore serce (w zabawie w lekarza)”; „Niedobrze spałem, bo miałem takie wyobrażenia o potworach, takie złe wyobrażenia”.</i> <i>Bruno, 5,6 lat: „To jest rakietka leczalna - M:??? - B: Strzelam do zwierzątów, żeby je wyleczyć”.</i>	

Język ojczysty

Język drugi

4. Semantyka (rozwój pojęć):

kolekcje: „*tódk*a, *miarka*, *moneta*, *lalka*, *rower*, *nożyczki*, *piła*, *but*, *rękawiczka*, *szopa*, *świeca*, *ciasto*, *gwoździe* i *taksówka*”, ponieważ:
„*niektóre są czerwone*, *niektóre są złote*, *a niektóre są żółte*. *Jeden jest biały*, *niektóre są brązowe*, *a niektóre są niebieskie*”;

Język ojczysty	Język drugi
4. Semantyka (rozwój pojęć): <u>skojarzenia</u>: „<i>but, krowa i rękawiczki, ponieważ: mogą to być skórzane rękawiczki i skórzane buty, a skóra pochodzi od krowy</i>”; <u>zbiory z elementem kluczowym</u>: „<i>dom buduje się za pomocą młotka, gwoździ i śrubek. Szopa stoi obok domu, i drzewo stoi obok domu. Buraki, ciasto, jabłko i dynię je się w domu</i>”;	

Język ojczysty	Język drugi
	→ Brak możliwości odwołania się do myślenia pojęciowego, do pojęć (nazw pojęć, np. nazw kolorów) i operowania nimi w procesie nauki języka drugiego; Brak możliwości polegania na języku ojczystym w procesie nauki języka drugiego - nie należy wychodzić z założenia, że wystarczy przetłumaczyć dziecku dane słowo na język ojczysty, a dziecko je zrozumie i zapamięta, bo w języku ojczystym te pojęcia są jeszcze bardzo niestabilne;

Język ojczysty	Język drugi
	→ Możliwość kształtowania się pojęć w języku drugim dzięki wielozmysłowemu doświadczeniu świata. Dzięki temu nowy język nie będzie dla dziecka <u>językiem obcym</u>, lecz <u>językiem drugim</u>, bliskim i znanym, związanym z pozytywnymi emocjami (co z kolei zwiększa motywację do jego dalszego poznawania).

Język ojczysty	Język drugi
5. Kompetencja komunikacyjna: <i>„Czy możesz nam opisać biedronkę?” „Tak.”</i> <i>(słuchaczka Radia Bajka, ok. 5 lat)</i> <i>T: Rysiu, zawołaj brata na obiad.</i> <i>R (7 lat, nie ruszając się od stołu): BRUUNOOO!</i> <i>T: Kiedy mówię ‘zawołaj brata’, to nie masz go wołać, tylko po niego pójść!</i>	

Język ojczysty	Język drugi
5. Kompetencja komunikacyjna: Aby prawidłowo odczytywać intencje komunikacyjne, dziecko musi się nauczyć stawiania się na miejscu partnera komunikacyjnego. Zdolność <u>poznawczego przejmowania ról</u> rozwija się począwszy od <u>około 4. roku</u> życia. Młodsze dzieci nie są zdolne do rozróżniania pomiędzy własnym „ja” i osobą partnera komunikacyjnego, por. <u>błędne używanie trzeciej osoby</u>: ... <i>aparatus ma Jaś</i>...(Jaś, 2,4 lata).	

Język ojczysty	Język drugi
5. Kompetencja komunikacyjna: W <u>zabawie</u> dziecko przejmuję role innych osób, naśladując ich zachowania i czynności. Zdolność do naśladowania w zabawie zachowań językowych i niejęzykowych innych osób = zdolność <u>symbolicznego przejmowania ról</u> jest podstawą rozwoju zdolności poznawczego przejmowania ról.	

Język ojczysty	Język drugi
5. Kompetencja komunikacyjna: W <u>zabawie</u> dziecko przejmuję role innych osób, naśladując ich zachowania i czynności. Zdolność do naśladowania w zabawie zachowań językowych i niejęzykowych innych osób = zdolność <u>symbolicznego przejmowania ról</u> jest podstawą rozwoju zdolności poznawczego przejmowania ról.	→ Możliwość połączenia rozwoju językowego z rozwojem poznawczym, co jest <u>najbardziej stymulujące w rozwoju języka</u>. Zdolność dzieci do przejmowania i naśladowania w zabawie zachowań językowych i niejęzykowych innych osób stwarza niezwykle szerokie możliwości kształtowania sytuacji uczenia się języka drugiego i stymuluje rozwój zdolności poznawczego przejmowania ról.

* Dzieci bardzo szybko uczą się i zapamiętują nowe słowa: po trzykrotnym usłyszeniu nowego słowa w kontekście (np. po trzykrotnym przeczytaniu bajki) i zobaczeniu obiektu, do którego odnosi się słowo, dziecko je zapamiętuje (tworzy relacje pomiędzy obiektem i jego nazwą) - fast mapping.

* **Wielozmysłowe
doświadczenie
świata:**

* Jednak, aby słowo zostało zapamiętane trwale potrzebny slow mapping - proces, w trakcie którego dziecko pod wpływem wielokrotnego powtórzenia tego słowa w różnych kontekstach i gromadzenia różnorodnych doświadczeń z nim związanych (wzrokowych, dotykowych, smakowych itd.), powoli buduje pojęcie. Bez tego procesu słowo zostaje dość szybko usunięte z pamięci dziecka.

* **Wielozmysłowe
doświadczenie
świata:**

- * bogate „dane językowe”
- * kontekst
- * autentyczne wypowiedzi, a nie prezentacja słownictwa
- * czas i „luz”

*** Bogate środowisko
uczenia się języka:**

* Każde dziecko dysponuje w wystarczającym stopniu wrodzonymi zdolnościami uczenia się języka, czy raczej: języków. Przedszkole i szkoła powinny być tak zorganizowane, aby dzieciom stworzyć możliwie najkorzystniejszą okazję rozwoju tych zdolności = uksztaltować bogate środowisko uczenia się języka (drugiego). Dziecko powinno być konfrontowane z drugim językiem w naturalnych sytuacjach komunikacyjnych, podobnie jak z językiem ojczystym.

*** Bogate środowisko
uczenia się języka:**

* Na wczesnych etapach edukacyjnych nie powinna mieć miejsca formalna nauka języka w sensie opanowania pewnego pensum zagadnień gramatycznych, czy leksykalnych - „nauczanie języka obcego w szkole podstawowej jest raczej nauczaniem treści poprzez język obcy, a nie nauczaniem gramatyki i słownictwa” (E. Lang 2014).

*** Bogate środowisko
uczenia się języka:**

* Sytuacja uczenia języka drugiego powinna być skonstruowana tak, aby wypowiedzi języka drugiego były „zanurzone” w określonym kontekście sytuacyjnym i komunikacyjnym. Dzięki temu dzieci będą w stanie samodzielnie rekonstruować znaczenie towarzyszących tym sytuacjom wypowiedzi językowych, stosując te same strategie, które stosowały, ucząc się wymowy, składni, morfologii i semantyki języka ojczystego, a które należą do ich wrodzonego „wyposażenia językowego”.

*** Bogate środowisko
uczenia się języka:**

* W praktyce oznacza to, że wszystko, czego dotyczy interakcja językowa z dziećmi, powinno być połączone z konkretnymi działaniami i zadaniami. Dziecku, które bierze aktywny udział w różnych czynnościach, np. malowaniu, lepieniu z plasteliny, grach i zabawach ruchowych, „towarzyszą” wypowiedzi drugiego języka. Skontekstualizowane w ten sposób wyrażenia drugiego języka mogą być wplecione w ćwiczenia muzyczne, plastyczne czy sportowe.

*** Bogate środowisko
uczenia się języka:**

*** Beispiel 1:** „Der Buchstaben-Dschungel“ von Ursula Poznanski; Integration von der sprachlichen Aktivität (hauptsächlich Hörverstehen) mit der körperlichen Bewegung, den kognitiven Fähigkeiten (Erkennen und richtiges Aneinanderreihen von Buchstaben) und manuellen Fähigkeiten (Ausschneiden, Aufkleben, Ausmalen).

*** Przykłady praktyczne**

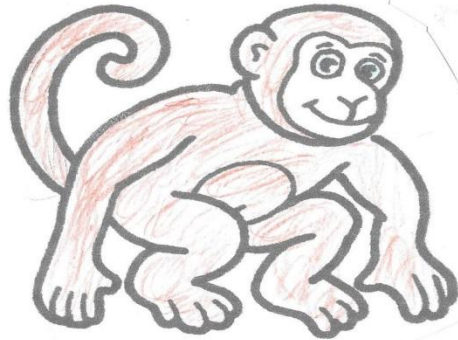
STURM

RYsIO

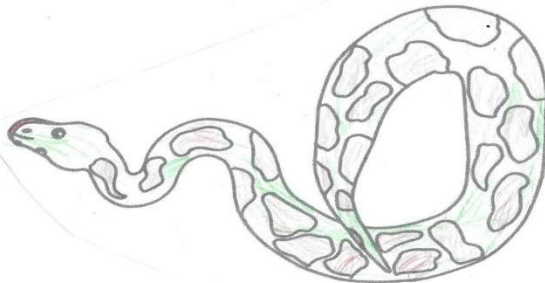
AFFE PAPAGEI

G

NU



SCH LANGE



* **Beispiel 2** - „Regentropfen“ von Volker Rosin;
Integration von der sprachlichen Aktivität
(Hörverstehen, evtl. Aussprache) mit der
kognitiven Entwicklung (die Unterscheidung
und Graduierung von *leise* und *laut*; vgl.
Unterstreichungen im Liedtext, MOS) und der
musikalischen Entwicklung (der Einsatz von
Musikinstrumenten, wie Trommeln, Rasseln,
Xylophonen; Begriffe *piano* - *forte*):

* **Przykłady praktyczne**

Regentropfen klopfen ganz leise auf mein Dach
Regentropfen klopfen, man hört es nur ganz schwach
Regentropfen klopfen ganz leise auf mein Dach
Regentropfen klopfen, tap tap tap
Regentropfen klopfen schon lauter, hört mal her
Regentropfen klopfen, er werden immer mehr
Regentropfen klopfen schon lauter, hört mal her
Regentropfen klopfen, schwer, schwer, schwer
Regentropfen klopfen, es prasselt ohne Ruh
Regentropfen klopfen, ich hör den Stürmen zu
Regentropfen klopfen, es prasselt ohne Ruh
Regentropfen klopfen, puh puh puh
Regentropfen klopfen, es stürmt und blitzt und kracht
Regentropfen klopfen, wer hat den Sturm gebracht?
Regentropfen klopfen, es stürmt und blitzt und kracht
Regentropfen klopfen, zack zack zack
Regentropfen klopfen, der Sturm hat sich gelegt
Regentropfen klopfen, von fern es noch mal bebt
Regentropfen klopfen, der Sturm hat sich gelegt
Und Sonnenstrahlen strahlen wieder auf die ganze Welt

* **Beispiel 3** - „Ich male heute einen Baum“ von Lore Kleikamp und Detlev Jöcker; Integration von der sprachlichen Aktivität (Hörverstehen und evtl. Singen/Aussprache) mit der künstlerischen Tätigkeit (Zeichnen oder Malen; vgl. Illustration - alle gezeichneten Elemente wurden im Liedtext unterstrichen, MOS). Als Einführung in der Muttersprache dient z.B. die Besprechung des Themas „W sadzie“ (Dziejowska, Kowalska 2013: 68-69).

* Przykłady praktyczne

Ich male heute einen Baum
Mit meiner Zauberkreide.
Er ist ganz groß und dick und grün,
gibt Schatten für uns beide.
Der Baum hat Kirschen, dunkelrot,
sie lachen durch die Blätter.
Die Sonne hoch am Himmel steht,
denn es ist Sommerwetter.
Ein Vogel fliegt zu seinem Nest.
Er will zu seinen Kleinen.
Ich male ihn mit Kopf und Schwanz,
mit Flügeln und zwei Beinen.
Ich selbst bin auch auf meinem Bild,
ganz oben auf der Leiter.
Du stehst und hältst die Leiter fest,
sonst traut' ich mich nicht weiter.
Jetzt schließ' ich meine Augen zu,
die Hände sind nun leer.
Ich schau' mein Bild noch einmal an.
Ja, es gefällt mir sehr.



* **Beispiel 4** - „Das Pinguin-Lied“ von Fredrik Vahle; Integration von der sprachlichen Aktivität mit der körperlichen Bewegung (Bewegungsspiel, Tanz, Pantomime; im Liedtext wurden Elemente unterstrichen, die die Kinder mit ihren körperlichen Bewegungen darstellen, MOS). Als Einführung in der Muttersprache dient z.B. die Besprechung des Themas „Na biegunach“ (Dziejowska, Kowalska 2013: 46-47).

* **Przykłady praktyczne**

Ein kleiner Pinguin
steht einsam auf dem Eis
Pitsch, patsch Pinguin
jetzt läuft er schon im Kreis.
Und der Nordwind weht (Lehrer)
übers weite Meer.

Pitsch, patsch Pinguin
da friert er aber sehr.
Und er sucht sich einen
andern Pinguin.

Pitsch, patsch Pinguin
sie kitzeln sich am Kinn.

Zwei kleine Pinguine
laufen übers Eis.

Pitsch, patsch Pinguin
sie watscheln schon im Kreis.

Und der Nordwind weht.....

(weiter: vier kleine Pinguine, acht kleine Pinguine usw.)

Horch, wer brummt denn da,
das muss ein Eisbär sein (ein weiteres Kind/Lehrer)
und sie ducken sich
und machen sich ganz klein.

Und der Eisbär tappt
schon heran, o Schreck.

Pitsch, patsch Pinguin
da watscheln alle weg.

The background features a series of concentric circles in shades of blue and white, centered around a bright, glowing light source. The overall effect is a soft, ethereal glow.

***Dziękuję bardzo za
uwagę!**